

Een regionale pensioencoöperatie als proeftuin

Nederland staat aan de vooravond van een herziening van het pensioenstelsel. Welhaast een historische gebeurtenis. Op 20 februari adviseerde de Sociaal Economisch Raad (SER) aan de Staatssecretaris het model van een 'Persoonlijk Pensioenvermogen met Collectieve Risicodeling' (hierna: PPCR). De SER vindt dit een 'interessante maar onbekende' optie om een herzien pensioenstelsel langs vorm te geven. Hierdoor ontstaat een efficiënter stelsel met meer keuzevrijheid voor individuen en ondernemingen. Verzekerden moeten zich zo meer eigenaar gaan voelen van hun pensioenvermogen. Wij stellen daar gebaseerd op de PPCR een alternatief tegenover waarbij verzekerden daadwerkelijk eigenaar worden. Met de coöperatie als organiserend vehikel en mogelijk een regionale pensioencoöperatie voor ZZP'ers als proeftuin.

De coöperatie is in de recente discussies rondom de redesign van het pensioenstelsel onderbelicht gebleven. Onverdiend, denken wij, want de coöperatie is een beproefd model voor zelforganisatie. met een geschiedenis van bijna 1.000 jaar. Meer dan honderd jaar geleden legden notabelen, paters en boeren de basis onder namen als FrieslandCampina, Univé en de Rabobank. De jaaromzet van Nederlands' honderd grootste coöperaties bedraagt 110 miljard euro. Vandaag de dag worden coöperaties door burgers, (zelfstandig) ondernemers en organisaties opgericht. Samen geven ze nieuwe invulling aan eigen en maatschappelijke behoeftes. Een pensioencoöperatie voor ZZP'ers: waarom ook eigenlijk niet?

Het Nederlandse pensioenstelsel, eens een lichtend voorbeeld voor de hele wereld, is aan herziening toe. Door de financiële crisis, toegenomen levensduur en flexibeler werkverhoudingen loopt het stelsel vast. De mogelijke uitweg is de PPCR. Als het allemaal doorgaat, krijgt iedere werknemer zijn eigen pensioenpotje waarbij risico's collectief worden gedeeld. Tijdens, maar ook ná pensioenopbouw, en sociale partners blijven aan het stuur. Resultaat: het blijft vooralsnog een feestje tussen werkgevers, bonden en pensioenstichtingen - over de hoofden van de direct belanghebbenden heen. Kan het niet anders? Met deelnemers écht als eigenaar van eigen pensioen en samen van belangrijke risico's. In een omgeving waar pensioenopbouw robuust wordt vormgegeven. Waarbij resultaten nu en in de toekomst direct terugvloeien naar de deelnemer, maar wel met collectieve deling van gemeenschappelijke risico's.

Van de 'oude' coöperaties leren we dat coöperatie goed werkt bij een grotere, homogene groep met een uniform belang; waar men hecht aan behoud van zelfstandigheid; wanneer initiatief bottom-up is en een professionele ondersteuningsomgeving beschikbaar; wanneer er sprake is van repeterende transacties die om vertrouwen vragen; wanneer de investeringshorizon lang is; waar individuele risico's groot zijn, maar collectieve risico's beperkt; waar vertrouwen en solidariteit heerst door menselijke herkenbaarheid; waar eigenbelang is ingebed in de sociaal-economische infrastructuur van een lokale of regionale gemeenschap; waar schaaloptimalisatie realiseerbaar is door bovenregionale coöperatieve verbindingen; en waar men hecht aan goed bestuur met bijbehorende 'checks en balances' - inderdaad, allemaal karakteristiek die onverkort voor de pensioenmarkt kan gelden. Het is vreemd dat de coöperatie als optie voor pensioenuitvoering niet nadrukkelijk is onderzocht.

In Rivierenland is een half jaar geleden de Gebiedscoöperatie Rivierenland opgericht. Deze regio, met bijna 100.000 huishoudens, telt relatief het hoogste aantal inschrijvingen bij de Kamer van Koophandel.

Men beoogt er als bewoners, professionals en organisaties een experimenteerruimte in te richten voor zelfbeheer en zelfvoorziening.

Eén van de nog prille activiteiten behelst de oprichting van een regionale pensioencoöperatie waar men persoonlijk pensioenrekeningen onderbrengt. Doelgroep zijn ZZP'ers en MKB eigenaars die in pensioencoöperatie een gezamenlijk belang vinden. Voor de pensioenuitvoering overweegt men samenwerking met een bestaande (coöperatieve?) partij. Pensioengelden wil men zo veel mogelijk binnen de eigen regio investeren. Zo snijdt het mes aan twee kanten. De ontwikkeling van een regionale, circulaire economie krijgt een enorme impuls. En de nieuwe voorzieningen die aldus ontstaan (toegang tot regionale energie, zorg, voedsel, mobiliteit enz.) vertegenwoordigen reële waarde op het moment van pensionering. Met regionale betrokkenheid en solidariteit als belangrijke succesfactoren. Pensioendeelnemers oefenen als lid van de coöperatie (getrapt) zeggenschap uit en delen mee in tussentijdse resultaten.

Wat kan het bestaande pensioenstelsel nu al leren van deze regionale proeftuin? Ten eerste: het laat zien dat de coöperatie een reëel, eigentijds alternatief is voor de pensioenfonds stichting. Ten tweede: ze brengt de focus terug bij de belanghebbende wat het vertrouwen in het stelsel kan bevorderen. Ten derde: pensioengelden kunnen een motor zijn voor de regionale, reële economie en coöperatieve waarden terugbrengen bij het beleggen van maatschappelijk kapitaal. Als op dit experiment soortgelijke initiatieven volgen elders in het land, ontstaat er een netwerk van regionale pensioencoöperaties dat schaalgrootte, professionaliteit en efficiëntie van een volwassen pensioenorganisatie binnen handbereik brengt. Voor 7 miljoen pensioendeelnemers, de pensioensector en de Staatssecretaris moet dat een aanlokkelijke gedachte zijn.

Auteurs:

- **Arnoud Ringelberg, zelfstandig implementatieconsultant in pensioenen**
- **Dennis Kerkhoven, zelfstandig transitieconsultant en bestuursvoorzitter Gebiedscoöperatie Rivierenland**
- **Onno van Bekkum, zelfstandig coöperatiedeskundige**

De auteurs danken Jan Tamerus, master actuaris PGGM en lid van de SER pensioencommissie, voor zijn commentaar op een eerdere versie van dit artikel.